

Lakialoite LA 31/2015 vp

Ville Tavio ps ym.

Lakialoite laiksi rikoslain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Ehdotamme lain muutosta, jolla törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten karkotus ja maahantulokiello määrättäisiin rikosasian käsittelyn yhteydessä.

Ehdotetun lain sisältö on, että jos ulkomaalainen tuomitaan kahden (2) vuoden tai pidempään vankeusrangaistukseen, hänet määrätään automaattisesti käännyttäväksi tai karkotettavaksi sekä toistaiseksi voimassaolevaan maahantulokielloon. Käännyttäminen tai karkottaminen voidaan jättää määräämättä vain erityisen painavasta syystä.

Nykytilassa ulkomaalaisen maasta käännyttäminen tai maasta karkottaminen ja maahantulokiellon määrääminen rikokseen syyllistymisen perusteella tapahtuu useamman viranomaisen toiminnan ja useamman tuomioistuimen prosessin myötä. Tätä prosessia tulisi yksinkertaistaa ja säätää laki vakavimpiin rikoksiin syyllistyneiden rikollisten automaattiseksi käännyttämiseksi tai karkottamiseksi ja maahantulokiellon määräämiseksi. Prosessia yksinkertaistamalla törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden käännyttäminen tai karkottaminen sekä maahantulokiellon määrääminen tapahtuisi nopeammin. Tämä lakialoite toisi huomattavia säästöjä poliisille, maahanmuuttovirastolle ja tuomioistuinlaitokselle.

Vähintään kahden vuoden vankeusrangaistuksella sovitettaviin rikoksiin syyllistynyt henkilö ei nauti enää Suomessa ulkomaalaiselta edellytettävää yhteiskuntaluottamusta, joten karkotus olisi parempi toteuttaa ilman yhteiskunnalle raskasta, kallista ja hidasta prosessia.

Maasta käännyttäminen tai karkottaminen ja maahantulokiellon määrääminen on tosiasiallisesti pikemminkin lisärangaistus kuin hallinnollinen seuraamus. Tämä lakiesitys osaltaan edesauttaa rikosoikeudessa vahvana periaatteena pidetyn kaksoisrangaistavuuden kiellon toteutumista, kun käännytys tai karkotus ja maahantulokiello ovat rikoksen tosiasiallisia seuraamuksia. Rikosasiain tuomioistuiimia ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus.

Punnittaessa karkottamisen perusteena olevia seikkoja, jotka liittyvät lähinnä kansalliseen turvallisuuteen, sekä karkottamista vastaan puhuvia seikkoja, jotka liittyvät karkotettavan henkilöön, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen voidaan perustellusti liittää lisärangaistus.

Lakialoite LA 31/2015 vp

PERUSTELUT

Yleisen tuomioistuimen lainvoimaisen rikostuomion jälkeen poliisi voi aloittaa harkinnan siitä, onko rikokseen syyllistynyt ulkomaalainen aiheellista käännättää tai karkottaa ja määrätä maahantulokieltoon rikostuomion vuoksi ulkomaalaislain 148, 149 ja 150 §:n mukaisesti. Jos poliisi päätyy puoltamaan käännättämistä tai karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä, se joutuu laatimaan hakemuksen maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi. Jos maahanmuuttovirasto päättää ulkomaalaisen rikollisen käännättämisestä tai karkottamisesta ja maahantulokiellon määräämisestä, on päätös valituskelpoinen hallinto-oikeuteen ja tämän jälkeen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Ulkomaalaislain 9 luvun 148 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hänet on tuomittu rikoksesta rangaistukseen Suomessa oleskelun aikana. Ulkomaalaislain 9 luvun 149 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluluvalla oleskellut ulkomaalainen, jonka on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta, tai jonka on todettu syyllistyneen toistuvasti rikoksiin. Ulkomaalaislain 150 §:n mukaan ulkomaalaiselle voidaan pääsyn epäämistä, käännättämistä tai maasta karkottamista koskevassa päätöksessä määrätä maahantulokielto.

Käsillä oleva lakiesitys ei kumoa asiaan läheisimmin liitännäisiä ulkomaalaislain kohtia 148, 149 ja 150 §:ää. Käsillä oleva lakiesitys puuttuu kuitenkin kyseisten lainkohtien mukaiseen nykykäytäntöön siirtämällä harkintavallan vähintään kahden vuoden rikostuomion saaneiden ulkomaalaisten käännättämisen, karkottamisen ja maahantulokiellon osalta yleisille rikosasiain tuomioistuimille. Harkintavalta alle kahden vuoden rikostuomion saaneiden osalta pysyisi entisenlaisessa prosessissa poliisilla, maahanmuuttovirastolla ja hallinto-oikeuksilla.

Käsillä oleva esitys on teoriassa verrannollinen nykyisen rikoslain 2 luvun 14 a §:n mukaiseen lisärangaistustilanteeseen, jossa rikostuomioistuin voi määrätä vähintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen tuomitun menettämään sotilasarvonsa.

Nykytilassa tapahtuva neliportainen prosessi tulisi muuttaa vakaviin rikoksiin syyllistyneiden kohdalla yksiportaiseksi. Sen sijaan, että asia käsitellään käräjäoikeudessa (rikostuomio), poliisissa (esitys), maahanmuuttovirastossa (päätös) ja hallinto-oikeuksissa (muutoksenhaku), tulisi törkeisiin rikoksiin syyllistyneet ulkomaalaiset karkottaa suoraan käräjäoikeuden päätöksellä.

Pitkällä tai keskipitkällä aikavälillä on syytä pyrkiä myös siihen, että jatkossa ei olisi enää hallinto- ja yleisiä tuomioistuimia, vaan että asiat voitaisiin käsitellä yhdessä "tuomioistuinlinjassa". Nykyisin ongelmia aiheuttavat erilaiset kaksoisrangaistavuuteen liittyvät sekä muutkin toimivaltaan liittyvät kysymykset. Tällä saavutettaisiin myös merkittävää säästöä.

Kahden vuoden vankeusrangaistusta voidaan pitää sopivana rajana automaattiselle karkotukselle. Tätä tukee myös se seikka, että useiden törkeiden (ns. ylitörkeiden) rikosten minimirangaistus on laissa määrätty yleisesti kahteen vuoteen. Kahden vuoden vankeusrangaistus on myös nykyisin mukaan eräänlainen vakavimpien rikosten raja, sillä yli kahden vuoden vankeusrangaistus määrätään nykyisin mukaan aina ehdottomana vankeutena.

Lakialoite LA 31/2015 vp

Lainsäätäjän tarkoituksena voidaan todeta myös nykylain valossa olleen, että vähimmäiskäytönä on, että varsinkin törkeimpiin rikoksiin syyllistyneet ulkomaalaiset eivät nauti enää yhteiskuntaluottamusta ja heidät siten käännytettäisiin tai karkotettaisiin. On myös suoraan todettavissa, että ulkomaalainen muodostaa varteenotettavan uhan yhteiskunnalle myös jatkossa, mikäli hän on syyllistynyt niin vakaviin tekoihin, että niiden rangaistukseksi on arvioitu tuomioistuimessa vähintään kahden vuoden ehdoton vankeusrangaistus. Tällaisen ulkomaalaisen rikosentekijän käännyttämisen tai karkotuksen puolesta puhuvat seikat ovat niin huomattavasti suuremmat kuin mahdolliset käännyttämistä tai karkottamista vastaan puhuvat seikat, että käännyttämisen tai karkotuksen tulee olla myös lain vahva lähtökohta.

Ehdotetun lisärangaistuksen säätäminen laissa lisää myös lainkäytön ennakoitavuutta ja siten myös rikosentekijän oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta lain edessä.

Vastaajan kuuleminen toteutuu paremmin käräjäoikeuden suullisessa käsittelyssä kuin kirjallisessa hallintoprosessissa. Käräjäoikeudessa vastaaja voi avustajansa avustuksella esittää ne seikat, jotka puhuvat pääsääntönä olevaa karkottamista vastaan. Myös tämä lisää vastaajan oikeusturvaa nykyisestä.

Yleinen tuomioistuin suorittaa aina päätöksissään tapauskohtaista kokonaisharkintaa. Tätä kokonaisharkintaa ei tule eikä voi itsenäisiltä tuomioistuimilta poistaa, vaikka nyt esitettävä käännyttäminen tai karkottaminen ja maahantulokiellon määrääminen ovat lähtökohtaisesti automaatioita. Kokonaisharkinta on kuitenkin ehdotetussa karkotusautomaatiossa verrattain suppea. Esitettävään lakipykälään on kirjattu, että käännyttäminen tai karkottaminen ja maahantulokielto voidaan jättää määräämättä vain erityisen painavasta syystä. Tällainen erityisen painava syy voi olla esimerkiksi henkilön heikentynyt terveydentila, joka tekee henkilön siirtämisen kohtuuttomaksi.

Maahantulokielto

Rikoksen vuoksi maasta käännytetty tai karkotettu määrätään nykyisin pääsääntöisesti myös maahantulokieltoon. Tämän lakiesityksen tarkoitus (tehostaa, yksinkertaistaa ja tuottaa säästöä) vesittyisi, mikäli maahantulokieltoon määrääminen tapahtuisi erillisenä prosessina. Sen vuoksi vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomittu esitetään samalla rikostuomiolla myös määrättäväksi automaattisesti toistaiseksi voimassaolevaan maahantulokieltoon. Voimassa olevan ulkomaalaislain 150 §:n mukaan maahantulokielto voidaan määrätä törkeään rikokseen tuomitulle ulkomaalaiselle silloin, kun hän muodostaa vakavan uhan yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Tässä lakiesityksessä vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen syyllistynyt ulkomaalainen katsotaan vakavaksi uhaksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, joten toistaiseksi voimassaoleva maahantulokielto on perusteltu.

Kuuleminen

Vastaajan kuuleminen käännyttämisestä tai karkottamisesta sekä maahantulokiellon määräämisestä ulkomaalaislain 145 §:ssä tarkoitettulla tavalla tapahtuu normaaliin tapaan rikosasian suullisessa pääkäsittelyssä. Tämä parantaa osaltaan yksilön oikeusturvaa ja oikeutta suulliseen kuulemiseen, jota nykyisin on harvakseltaan hallinto-oikeuksien käsittelemissä käännytys- tai karkotusvalituksissa.

Lakialoite LA 31/2015 vp

Vastaajan lähiomaisille tai muille todistajille varataan tilaisuus tulla kuulluksi kirjallisesti käännyttämiseen tai karkottamiseen sekä maahantulokiellon määräämiseen liittyen. Tämän kuulemisen tarkoituksena on lähinnä selvittää, onko käsillä erityisen painavia syitä jättää käännyttäminen tai karkottaminen sekä maahantulokielto määräämättä. Jos esillä on erityisiä syitä, voi tuomioistuimien halutessaan vastaanottaa näytön suullisesti käännyttämiseen tai karkotukseen ja maahantulokiellon määräämiseen liittyen.

Muutoksenhakuoikeus

Käräjäoikeuden tuomitsemaan vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen ja siitä seuraavaan automaattiseen karkotukseen ei olisi tässä lakiesityksessä erillistä muutoksenhakuoikeutta hallinto-oikeuteen, vaan törkeään rikokseen syyllistynyt ulkomaalainen tulee karkotettavaksi suoraan lainvoimaisen vähintään kahden vuoden rikostuomion perusteella.

Muutoksenhakuoikeus yksistään koskien käännyttämistä tai karkotusta tai maahantulokieltoa on mahdollinen tavallisella menettelytavalla eli hovioikeuteen jatkokäsittelyluvalla ja korkeimpaan oikeuteen valitusluvalla.

Erillinen muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen voidaan perustellusti rajata, koska rikokseen syyllistyneen henkilön asia on tullut käsitellyksi käräjäoikeudessa ja hänellä on tuomiosta, kuten käännytys- tai karkotuspäätöksestä sekä maahantulokiellosta, muutoksenhakuoikeus hovioikeuteen, josta jälleen korkeimpaan oikeuteen.

Erilliseen muutoksenhakuoikeuteen karkotuksesta ei ole tässä esityksessä perustetta myöskään sen vuoksi, että tällä esityksellä poistetaan erillinen harkintaelementti siitä, puoltavatko muut käsillä olevat seikat sitä, että vakaviin rikoksiin syyllistynyttä ulkomaalaista ei karkotettaisi. Tämän lain myötä otetaan käyttöön aiempaa selvempi nollatoleranssi ulkomaalaisten tekemiin vakaviin rikoksiin ja vakaviin rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten oleskeluluvan jatkumiseen. Tällä lailla korjataan nykylakiin sisältyvä mahdollisuus siihen kohtuuttomuuteen, ettei vähintään kahden vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen syyllistynyttä ulkomaalaista syystä tai toisesta karkotettaisikaan.

Maavertailua

Ulkomaalaisen karkotuksesta voidaan määrätä rikosasiain tuomioistuimissa ainakin Ruotsissa, Virossa, Latviassa, Tšekissä, Slovakiassa, Unkarissa, Italiassa ja Espanjassa. Osassa näistä maista on käytössä juuri tämän lakialoitteen mukainen asiantila kahdesta eriytetystä järjestelmästä, jossa hallinnolliseen prosessiin kuuluvat karkotuspäätökset hoidetaan yleisen rikostuomioistuimen ulkopuolella.

Se, että rikosperusteisia karkotuksia ja hallinnollisia karkotuksia (esimerkiksi oleskeluluvan uusimatta jättäminen) käsitellään eri prosesseissa, ei ole ongelma. Syntyvä asiantila voitaisiin toki nähdä myös välivaiheena, sillä koko karkotusprosessin siirtyminen yleisille tuomioistuimille voisi olla kustannustehokkainta. Kaikkien rikokseen perustuvien käännytys-, karkotus- tai maahantulokieltoasioiden käsittely voitaisiinkin pitkän aikavälin tavoitteena siirtää käsiteltäväksi rikosasian yhteydessä rikosasian tuomioistuimissa.

Lakialoite LA 31/2015 vp

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoslakiin (39/1889) uusi 2 d luku seuraavasti:

2 d luku

Ulkomaalaisen karkotusseuraamus

1 §

Ulkomaalainen, joka tuomitaan vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen, käännytetään, karkotetaan sekä määrätään maahantulokieltoon toistaiseksi, ellei ole olemassa erityisen painavia vastasyitä.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

Lakialoite LA 31/2015 vp

Helsingissä 4.11.2015

Ville Tavio ps
Laura Huhtasaari ps
Jani Mäkelä ps
Reijo Hongisto ps
Arja Juvonen ps
Sami Savio ps
Leena Meri ps
Kari Kulmala ps
Mika Raatikainen ps
Pirkko Mattila ps
Anne Louhelainen ps
Rami Lehto ps
Toimi Kankaanniemi ps
Lea Mäkipää ps
Martti Mölsä ps
Ritva Elomaa ps
Simon Elo ps
Olli Immonen eimm
Anne Kalmari kesk
Mikko Kärnä kesk